

ศิลปะเส้นทางสู่
ความเป็นมนุษย์

ท่านทั้งหลายพึงศึกษาเรื่องศิลป์ในศาสนานี้
บุคคลศึกษาดีแล้ว ย่อมนำสมบัติทุกอย่างมาให้ ในโลกนี้

ศิลปะสู่ความเป็นมนุษย์

๔๑๔

มนุษย์ทั้งหลายที่เกิดมาในโลกนี้ สิ่งที่จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ และต้องเข้าไปเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน คือ การกระทำ ซึ่งมีทั้งที่เป็นกุศล และอกุศล ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า กรรม คือ การกระทำที่มีวิบากเป็นผล ผู้ที่มีสัมมาทิฐิจึงเป็นผู้ที่โชคดีที่สุดในบรรดามนุษย์ทั้งหลาย เพราะเมื่อมีความเห็นถูก ก็จะสามารถประคับประคองตนเองให้ทำแต่สิ่งที่ดี จึงมีโอกาสรอดพ้นจากภัยในอบายภูมิ คือ ในกำเนิดสัตว์นรก เปต อสุรกาย และสัตว์เดียรัจฉาน ดังนั้น เราจึงควรหมั่นสั่งสมความดีอยู่เป็นนิตย์ เพื่อจะได้มีสวรรค์และนิพพานเป็นที่ไป

มีวาระพระบาลีที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

“สีลเมวิธ ลิกฺขเขต อสฺมึ โลเก สฺลิกฺขิตํ

สีลํ หิ สพฺพสมฺปตฺติ อฺปนาเมติ เสวิตํ

ท่านทั้งหลาย พึงศึกษาเรื่องศีลในศาสนานี้ บุคคลศึกษาดีแล้ว ย่อมนำสมบัติทุกอย่างมาให้ ในโลกนี้”

การเรียนรู้เรื่องศีล เป็นเสมือนขุมทองของชีวิต ถ้าเราได้ศึกษาและรักษาศีลอย่างสม่ำเสมอ ให้เป็นภาวะปกติเหมือนลมหายใจเข้าออก ดวงศีลของเราจะสุกใสสว่าง และมีความบริสุทธิ์บริบูรณ์ตลอดเวลา บารมีก็จะเพิ่มพูนขึ้นไปเรื่อยๆ และ

ศิลปะเส้นทางสู่ความเป็นมนุษย์

๔๑๕

นำความสุขสงบร่มเย็น มาให้แก่ชีวิตของเรา

*คำว่า ศิล มีรากศัพท์มาจากคำว่า สิริระ ซึ่งแปลว่า ยอด หมายความว่า เป็นสิ่งที่อยู่บนจุดที่สูงที่สุด ผู้ใดก็ตามรักษาศิล เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ ผู้นั้นจะเป็นผู้มีใจสูง ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เพราะมนุษย์แปลว่า ผู้มีใจสูง นอกจากนี้ยังได้ชื่อว่าเป็นยอดคนทีเดียว มีชื่อเสียงขจรขยายไปทั่ว จะได้รับความเคารพนับถือจากสัตว์บุรุษทั้งหลาย

อีกความหมายหนึ่ง ศิลมาจากคำว่า สิล แปลว่า ปกติ โดยธรรมชาติของสัตว์จะรักและหวงแหนชีวิตของตนเอง รวมถึงสิ่งต่างๆ ที่เป็นของตน ดังนั้นเมื่อเกิดความรู้สึกเช่นนี้แล้ว จึงเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องว่า หากเราจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ ต้องมีการรักษาศิล เพราะศิลปะเป็นปกติของมนุษย์ทั้งหลาย หากใครมีศีลครบถ้วนบริบูรณ์ย่อมได้รับความไว้วางใจ ไม่มีความระแวงเกิดขึ้นในหมู่คณะ ศิลในความหมายที่สองนี้จึงแปลว่าเป็นปกติของมนุษย์ที่จะไม่เบียดเบียนใคร หรือลักขโมยของใคร

นอกจากนี้ ศิลมาจากคำว่า สิตละ ซึ่งแปลว่า เย็น เพราะว่าใครก็ตามที่เป็นผู้มีปกติรักษาศิลอยู่ทั้งวันทั้งคืน ผู้นั้น

ศิลปะเส้นทางสู่ความเป็นมนุษย์

๔๑๖

จะเป็นผู้ที่มีความเย็นกายเย็นใจ เหมือนผู้ที่มีร่างกายสกปรก เมื่อได้อาบน้ำชำระร่างกาย นั่งพักอยู่ภายใต้ร่มไม้ใหญ่ที่มีร่มเงาแผ่ขยาย จะเกิดความรู้สึกเย็นกายเย็นใจ สบายอกสบายใจ พลอยทำให้ผู้ที่ได้เข้ามาอยู่ใกล้ๆ ก็เกิดความรู้สึกเย็นกายเย็นใจไปด้วย

ศิลปะ ยังมาจากคำว่า ลีวะ แปลว่า ปลอดภัย เพราะผู้ที่รักษาศิลปะจะเป็นผู้ที่มีจิตใจปลอดภัยเบาสบาย เนื่องจากมีความบริสุทธิ์ภายใน ความบริสุทธิ์นั้นจะกลั่นใจให้เบิกบานผ่องใส นำความปลอดภัย ปลอดภัยกังวลมาให้ตลอดเวลา กระแสแห่งความบริสุทธิ์ที่เกิดจากการรักษาศิลปะ จะเอิบอาบอยู่ในใจไม่เสื่อมคลาย ทำให้รู้สึกเป็นสุขใจ แม้เวลาตรีกะลิกย้อนหลังถึงการกระทำที่สะอาดบริสุทธิ์ของตน ก็จะไม่เกิดความปิติ มีความเบิกบานใจ ไม่มีเวรมีภัยกับใคร ดังนั้นศิลปะจึงเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่คุณธรรมภายในที่ยิ่งๆ ขึ้นไป และทำให้เราเป็นยอดคน ที่สมบูรณ์ มีชีวิตที่ปลอดภัยปลอดภัยกังวล และปลอดภัยภัยทุกชนิด เพราะศิลปะจะคุ้มครองผู้ที่รักษาไว้เป็นอย่างดี

การรักษาศิลปะเป็นทางมาแห่งบุญ เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ ทุกครั้งที่เราตั้งใจตนเว้นจากบาปอกุศลตั้งใจที่จะไม่เบียดเบียนใคร ย่อมเกิดกระแสแห่งความดีงาม กระแสแห่งความบริสุทธิ์ เกิดสายธารแห่งเมตตาธรรมเอ่อล้นขึ้นมาในใจของเรา กระแสบุญ

ศิลปะเส้นทางสู่ความเป็นมนุษย์

๔๑๖

จะบังเกิดขึ้นทันทีที่เราคิดดี พุทธิ ทำดี เป็นกระแสที่สุกใสสว่าง
หลั่งลงมาจากอายตนนิพพาน จรดในกลางของพวกเราโดยไม่
ขาดสาย หากเรามีธรรมจักขุ จะสามารถมองเห็นสิ่งนี้ด้วยตัว
ของเราเองว่ากระแสบุญมีลักษณะอย่างไร มาจากที่ตรงไหน
และไปรวมอยู่ที่ตรงไหนอย่างไร นี่เป็นเรื่องที่น่าศึกษาทีเดียว

ศีล เป็นคุณธรรมที่จะคุ้มครองรักษากาย วาจา ใจ
ของเราให้เรียบร้อยสมบูรณ์ เป็นคุณธรรมเบื้องต้นที่จะส่งให้
เราเข้าถึงสมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นหนทางแห่งการบรรลุมรรคผล
นิพพาน การรักษาศีลมีจุดประสงค์หลายประการด้วยกัน อย่าง
น้อยก็เป็นเกราะคุ้มกันชีวิตของเราในปัจจุบันชาตินี้ ไม่ให้พบกับ
ความทุกข์ ความเดือดร้อน และความเสื่อมเสียอันสืบเนื่องจาก
การเบียดเบียนผู้อื่น เพื่อป้องกันชีวิตของเราในภพชาติต่อไป
ไม่ให้พบกับความทุกข์ทรมานในล้มปรายภพ เพราะคนเราตาย
แล้วยังต้องเกิดอีก

ตราบไต่ที่ยังไม่หมดสิ้นอาสวกิเลส เราจำเป็นต้องมีบุญ
ที่เกิดจากการรักษาศีล คอยปกป้องคุ้มกันให้มาเกิดเป็นมนุษย์
เพื่อสร้างบารมีต่อไป เกิดแล้วก็ได้รูปสมบัติที่พร้อมต่อการสร้าง
บารมี ชีวิตมีความสุขความร่มเย็น เพราะฉะนั้น ศีล เป็นสิ่งสำคัญ
ต้องรักษาให้มั่น อย่าให้เสื่อมถอย แม้เศรษฐกิจจะตกต่ำยังไม่

ศิลปะเส้นทางสู่ความเป็นมนุษย์

๔๑๘

น่ากลัว แต่ถ้าศิลปธรรมตกต่ำแล้วกลับเป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงมากกว่า เมื่อใดก็ตามที่ศิลปธรรมในใจของผู้คนตกต่ำ ผู้คนขาดหิริโอตตปปะ เมื่อนั้นความวุ่นวายก็จะเกิดขึ้นในสังคม แม้ได้รับการศึกษาสูง มีความรู้ความสามารถเพียงใดก็ตาม ก็ยากที่จะสร้างประโยชน์สุขที่แท้จริงให้เกิดขึ้นได้

ประเภทของศิลปมีอยู่ ๓ ประเภทใหญ่ๆ อย่างแรกคือ เบญจศิลป หรือศิลป ๕ ที่พวกเราทั้งหลายรับรู้รับทราบกันดีอยู่แล้ว เป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับชีวิต เพราะการที่เราได้ชื่อว่า เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ศิลป ๕ ของเราจะต้องบริสุทธิ์บริบูรณ์ด้วย ประพจน์กันจนเป็นปกติเป็นความเคยชิน ติดอยู่ในชั้นรสนดาน

อย่างที่สองคืออุโบสถศิลป หรือศิลป ๘ ในวันพระให้ตั้งใจ อารธนาศิลป ๘ เป็นการรักษาอุโบสถศิลป เช่นเดียวกับบัณฑิตในกาลก่อนทั้งหลาย แม้พระเจ้าจักรพรรดิที่ท่านมีศิลป ๕ เป็นปกติ พอถึงวันอุโบสถท่านจะรักษาอุโบสถศิลป ถือสมาทานศิลป ๘ ชำระกาย วาจา ใจให้สะอาดบริสุทธิ์ เราอาจรักษาศิลป ๘ ในโอกาสที่พิเศษตามที่ต้องการก็ได้ เพื่อเป็นการบำเพ็ญเนกขัมม-บารมี หรือเป็นการยกระดับจิตใจให้ละเอียดประณีตยิ่งๆ ขึ้นไป

ศิลปประเภทที่ ๓ เรียกว่า ปาริสุทธิศิลป เป็นศิลปสำหรับผู้ที่มีมุ่งทำความบริสุทธิ์หลุดพ้นจากสังสารวัฏ เป็นการเคี่ยวเข็ญ

ศิลปะเส้นทางสู่ความเป็นมนุษย์

๔๑๕

ฝึกฝนอบรมตนเองอย่างยิ่งยวด เช่นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ศิลปินนี้ จะเป็นการเกื้อกูลต่อการประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างดีเยี่ยม ปาฏิหาริย์ศิลป์นี้ยังแยกออกไปอีก ๔ ประการ คือ นอกจาก ศิล ๒๒๗ ข้อ ของพระภิกษุแล้ว ก็ยังมีอย่างอื่นอีก ท่านเรียกว่า ปาฏิโมกขสังวรศิลป์ การสำรวมในพระปาฏิโมกข์ทั้ง ๒๒๗ ข้อ ที่พระลัมมาลัมมพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ถ้าตั้งใจและสมัครใจที่จะ รักษาก็สามารถทำได้อย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์

อย่างที่สองของปาฏิหาริย์ศิลป์ คือ อินทรีย์สังวรศิลป์ หมายถึงการสำรวมอินทรีย์ทั้ง ๖ ซึ่งประกอบด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ปล่อยให้จิตใจล่องลอยไปกับกระแสของกิเลส ประคับประคองใจให้อยู่ในทำนองคลองธรรม ไม่ให้ยินดียินร้าย กับการเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรสและการถูกต้องสัมผัส หรือรับรู้อารมณ์ต่างๆ ด้วยใจ หมายความว่า สำรวมระวังไม่ให้ บาปอกุศลเข้ามาในใจ ศิลปินนี้จะรักษาให้สำเร็จบริบูรณ์ได้ด้วยสติ ถ้าไม่เพเลอสติ ก็สามารถรักษาอินทรีย์สังวรศิลป์ได้อย่างไม่ ยากเย็นอะไร

ศิลปประการที่สาม คือ อาชีวนปาฏิหาริย์ศิลป์ การเลี้ยงชีพชอบ มีอาชีพบริสุทธิ์ ทั้งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายก็สรรเสริญ และ ศิลปประการสุดท้าย คือ ปัจจยสันนิสิตศิลป์ ได้แก่การพิจารณาปัจจย

ศิลปะเส้นทางสู่ความเป็นมนุษย์

๔๒๐

๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย ก่อนใช้สอยปัจจัย ๔ ก็ต้องพิจารณาด้วยสติปัญญา พิจารณาให้เห็นประโยชน์และคุณค่าอย่างแท้จริง ศิลปะทั้ง ๔ ประเภทนี้ เป็นคุณธรรมสำหรับผู้ประพடுத்தธรรม ที่มุ่งแสวงหาความหลุดพ้นฝึกฝนตนเองอย่างเข้มงวด เพื่อประคับประคองนาวาชีวิตไปสู่อายุตณนิพพาน

ในชีวิตของพวกเราทั้งหลาย จะต้องมามีศิลปะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการดำรงชีวิต เพราะศิลปะเปรียบเสมือนท่าที่ยังลึกลงสู่อายุตณนิพพาน เราต้องสมาทานศิลปะให้เป็นปกติและรักษายิ่งกว่าชีวิตให้เหมือนพระบรมโพธิสัตว์ที่ท่านเป็นผู้รักศิลปะยิ่งชีวิต แม้ต้องเสียชีวิตก็ไม่ยอมเสียศิลปะ เราจะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้อีกไม่นานเท่าไรแล้วสิ่งใดที่เป็นบุญเป็นบารมีของเราให้ตั้งใจตักตวงให้เต็มทีเมื่อโอกาสแห่งการสร้างบารมียังมีอยู่ ให้รีบหมั่นทำทาน รักษา ศิลปะ เจริญภาวนา อย่าให้โอกาสดีอย่างนี้หลุดลอยไป ดวงบุญในตัวของเราจะได้ขยายใหญ่ กลั่นตัวจนกระทั่งกลายเป็นบารมีติดตามตัวเราไปทุกภพทุกชาติ เพราะฉะนั้นให้ตั้งใจชำระศิลปะของเราให้สะอาดบริสุทธิ์ผ่องใสกันทุกๆ คน

